

Mamheğler*

Aleksandr N. Dyaçkov-Tarasov
Çev. Didem Çatalkılıç

Kafkasya etnografyasında bazı boşluklar vardır ve bunlar “halklar müzesi” araştırıldıkça dolmaktadır. Bu boşluklardan biri de Mamheğler hakkındaki bilgi eksikliğidir. Bazılarının *Mamheg*¹, bazılarının da *Mamhir*² olarak adlandırdığı bu kabilenin sadece adı bilinmektedir.

Bu yaz İmparatorluk Rus Coğrafya Cemiyeti Kafkasya Şubesi'nin görevlendirmesiyle yaptığım gezi sırasında, Fars nehrinin sol kıyısında, bu nehrin Laba'ya karıştığı yerden 7 verst mesafede bulunan *Mamheğ-habl* köyünü ziyaret ettim ve bu köyde küçük Çerkes kabilesi Mamheğler hakkında aşağıdaki bilgileri topladım.

Mamheğler, Abzehlerin arasında (tepe noktasını Maykop yakınlarında Belaya nehrine dökülen Kurcyps nehri ağzının, yan kenarlarını da Kurcyps ve Belaya nehirlerinin teşkil ettiği üçgende) oturmalarına rağmen kendilerini Abzeh “topluluğu” saymıyorlar. Kuban, Laba ve Belaya nehirleri³ arasında yaşayan Çemguylarla** da (Kemguy) hiçbir akrabalık ilişkisini kabul etmiyorlar, fakat her ikisini en yakın komşuları olarak görüyorlar. Abzehlerle barış ve uyum içinde yaşarken, Çemguylarla ilişkileri düşmancaydı. Bunun sebebi Çemguy prenslerinin (*pşı*) Mamheğleri kendilerine itaat ettirme ve onlara *pşı* ve birinci ve ikinci dereceden soylu tayin etme girişimleriydi. Fakat Mamheğler sıkı demokratlardı ve ellerinde silahla bağımsızlıklarını

* Bu yazı (“Mamhegi”) İmparatorluk Rus Coğrafya Cemiyeti Kafkasya Şubesi'nin (Kavkazski otdel İmperatorskogo Russkogo geograficheskogo obşçestva) yayın organı İKOIRGO'da yayınlanmıştır (Tiflis, 1901; T. 1. Vıp. 1, s. 238-241).

¹ Y. Felitsın. “Adige”, s. I.

² Baron Stal. “Etnograficheskiy oçerk çerkeskago naroda”, s. 75, *Kavkazski Sbornik*, XXI.

³ L. Lyulye, “Obşçiy vzglyad na stranı, zanimayemie gorskimi narodami”, *Zapiski*, K.O.İ.R.G.O., kn. IV, s. 179.

** Rusça metinde “Temirgoy” (ç.n.).

(Received: 01.11.2019; Acceted: 06.11.2019)

savundular. Mamheğler yiğitlik konusunda atalarını çok yükseklerde görüyorlar ve eğer bir Abzeh ve bir Mamheğ yan yana gidiyor olsaydı, Abzeh saygın yeri (sağ tarafı) Mamheğe verirdi iddiasında bulunuyorlar. Yaşlı bir Mamheğ bana şunu anlattı: “*Şumaf Bolotoko zamanında Kırgız Han Adığe’ye saldırdığında bütün kabileler, Mahoşlar, Hatukaylar, Çemguylar, Abzehler tek bir orduda toplandılar. Kırgız Han Turgautlarıyla⁴ hepsinin etrafını sardı ve aynı yere vurmaya başladı. Kimse orada tutunamıyordu, ama Mamheğler bu tehlikeli yeri savunmaya kendileri gönüllü oldular ve sonuna kadar savundular.*”

Mamheğler Ruslarla 1822 yılında çarpışmaya girdiler ve kaybettiler; bin kadar aile Rus general tarafından esir alındı ve Proçnyı Okop yakınlarına yerleştirildi. Mamheğ topraklarının nüfusu hızla azaldı ve şu altı köyde toplanmak zorunda kaldı: *Tlepseji* - Belaya nehrine dökülen Kubiök deresinde; *Natukay* - Maykop’tan 6 verst mesafede Kuro nehri üzerinde; *Dugh-habl* - Kurcipskaya stanitsasından bir verst yukarıda; *Haçemziy* - bugünkü Tuls kaya stanitsasının yerinde; *Daçe-habl* - Kurcips ve Belaya arasında; *Kural* - Mamheğlerin başkenti, Belaya (Şhaguşe) ve Kurcips arasındaki su ayrımı çizgisinde. Daha sonra Mamheğ köylerinin sayısı yeni kurulan şu köylerle arttı: *Huretli, Borcukay, Bacenay, Uordane, Kuiji, Taganay ve Hakunay.*

Bütün Mamheğlerin sayısı düzlüğe yerleşmelerinden önce 1500 hane kadardı.

Mamheğler köklerini üç soya dayandırıyor: Şnah, Mami ve Tlijo. Onlar denizden gelmişler. Yaşlı bir adam “Dedem Arabistan’dan gelmiş” diyerek bilinen soy masalını anlattı. Bu üç aile dağ geçidinden inip bugünkü Samurskaya stanitsası yakınlarındaki gölün kıyısında durmuşlar. Burada çoğalmışlar ve sonradan Belaya ve Kurcips arasındaki alanı işgal etmişler. Komşu kabilelerden, çoğunlukla da Abzehlerden gelenler sayesinde nüfusları artmış. Bajoko, Huretl v.d. *vork** aileleri de gelip yerleşmiş.

Köyler ileri gelen yaşlılar tarafından yönetiliyordu, *vorklar* da onlara tabiydi. *Tfokoltler* (özgür köylüler) *vorklara* bağlı değildi. Aksine, köle sahibiydiler, savaşta ele geçirdikleri veya satın aldıkları kendi *pşıtları* (köle) vardı. Bir de tamamı serbest bırakılmış kölelerden oluşan *azat* sınıfı vardı.

⁴ Çerkesler Kalmukları böyle adlandırır.

* *Vork*; Çerkeslerin toplum sınıf düzeninde *pşıdan* sonra gelen soylu (ç.n.)

Карта владѣній мамхеговъ, составленная на основаніи показаній стариковъ-мамхеговъ (1901 г.).

Mamheğ yaşlılarının ifadelerine göre hazırlanan Mamheğ topraklarının haritası (1901)

Mamheğler, Abzehlerden önce Müslümanlığı kabul etmeleriyle gurur duyuyorlar. Daha önce pagandılar; ibadet için meşe ağaçlarına gidiyor, domuz eti yiyor, şarap içiyorlardı. Hıristiyanlık hakkındaki hatıraları ise korunmamış. Hasan Paşa ve Muhammed Emin zamanında Adıge arasına şeriat geldiğinde, Mamheğler yeni yargı hükümlerini kabul etmemişler ve şeriatı kabul etmiş olan Şapsığlarla bu yüzden çatışmışlar.

Genel olarak, aralarında küçük bir adacık gibi kaldıkları Abzehlerle hemen hemen aynı dili konuşan bu küçük Çerkes kabilesinin tarihi, her iki tarafın da beyanına göre, kudretli Abzeh kabilesinin tarihiyle sıkı şekilde bağlıdır.

